

mis nudassent, inter se statuerunt humi prostrati dominum rogare ut ipse vires suppeditet, quibus possint arboris truncum integrum ad sepeum asportare. Inde ab oratione surgentes, invocato nomine omnipotentis Dei, truncum corripuit, et in locum destinatum perferre conantur; et ecce quem vix multi pertrahere potuissent, duo homines fide armati, levi motu pertant. Postea vero multi fratres simul collecti eundem truncum movere volentes levare nequibant; atque

ita Omnipotentis virtutem agnoverunt, quoniam duo illi fratres nulli indicare voluerunt, sed secreto alii aliis patefecerunt.

24. At nos fortassis rodet quispiam et carpet, quod hæc inserere hoc loco voluimus; sed nos tamen quæ ad Dei gloriam faciunt silere nequimus. Ille vero dijudicet recipiendæne sint vel rejiciendæ hæc Dei dona, qui talia non abnuuit nec abjiciendæ sentit quæ dei causa admittit.

VITA S. BURGUNDOFARÆ

ABBATISSÆ EBORACENSIS PRIMÆ,

SEU POTIUS LIBER DE VIRTUTIBUS AC REBUS MIRABILIBUS IN EBORACENSI MONASTERIO FACTIS, TEMPORE BURGUNDOFARÆ ABBATISSÆ

(Ex Mabill., Acta ordinis S. Benedicti.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Burgundofaram virginem non aliam esse a Fara abbatissa testatur Venerabilis Beda in lib. iii Hist. Angl., cap. 3. « Cujus filia Ercongotha (scilicet Erconberti regis) ut condigna parenti soboles, magnarum fuit virgo virtutum, semper serviens Deo in monasterio, quod in regione Francorum constructum est ab abbatissa nobilitissima vocabulo Fara, in loco qui dicitur Brige. » Et tamen in suo ipsius sincero Martyrologio, quale ab Henschenio vulgatum est, nullam sanctæ Faræ mentionem facit. In tractu Briegio duo tunc temporis virginum cœnobîa erant cum adjunctis monachorum claustris, Eboriacense nimirum et Jotrense, hoc ab Adone Dadonis seu Audorni fratre constructum in saltu Jotrensi laud procul a Matrona fluvio et amne Mugra quem minorem dicunt [*le petit Morin*]; illud a Burgundofara seu Fara virgine erectum inter duos amnes Mugram, seu Mugram majorem [*le Morin*] et Alliam, tribus admodum milliariibus a Jotrensi dissitum. Mugra amnis uterque la Matronam inluit; minor quidem paulo supra Meldas oppidum ad Firmiatem Auscullii seu sub Jotro, vulgo [*le Fardé-sous-Jouarre*]; major vero, Mugra simpliciter dicitur, paulo infra Meldas, Eboriacense monasterium quod nunc sanctæ Faræ [*Fare-Monsier*] dicitur, ab Aquiloue fere attingens: cum Allia rivulus ab orientali monasterii parte in Mugram decurrat.

2. Sancta Fara dicta est Burgundofara, seu Burgundiofara, uti et sanctus Faro Burgundofaro appellatus, licet uterque ex nobili Francorum familia apud Meldas ortus sit, eorumque pater Theodeberti Austrasiorum regis conviva et domesticus fuerit. Farones quippe dicti sunt nobili fara seu familia geniti apud Burgundos, prout ex Fredegarii Chronico constat; qui Fredegarius Burgundiæ Farones, id est, optimates, cap. 41, 44 et 53, nominat. Et Paulus Diaconus, in lib. ii de Gest. Langob., cap. 9. Langobardorum faras, hoc est, generationes, vel lineas, vocat.

3. Quæ de sancta Burgundofara hic subjicimus, non Bedæ, sed Jonæ monachi Bobiensis calamo exarata esse constat. Jonas in Vita sancti Columbani, num. 50, sic de Burgundofara loquitur: « Benedixit ergo vir Dei domum ejus (Chagneric) filiamque ejus nomine Burgundofaram quæ infra infantiles annos erat, benedicens eam Domino vovit, de qua postea in subsequentiibus narrabimus. » Et in Vita sancti Eustasii abb. Luxoviensis postquam Burgundofaræ parentem Chagnericum et Leodegundam, ejusdemque curationem ac monasticam consecrationem descri-

psit, de Eboriacensi monasterio subdit: « In quo videlicet monasterio quantæ virtutes postmodum factæ sint, si rita comes fuerit prosequemur. » Hinc est quod a capite sum scriptio sequentis: « Meminisse, inquit, velim lectorem me superius narraturum fuisse pollicitum de cœnobio supramemorato Burgundofaræ quod Eboriacas dicitur. » Unde in apographo Compendiensi quo usi sumus, post Vitam sancti Columbani Vitamque sancti Aitalæ duobus libris distinctas, continenter sequitur liber tertius de his quæ in cœnobio Eboriacas gesta sunt, duodecim capitulis præmissis prout ea præmittimus; ac de Vita sancti Bertulli capitulis septem comprehensa. Cum vero Jonas in subjecto libro non tam Burgundofaræ gesta quam res insolitas ac mirificas in Eboriacensi monasterio gestas tradat, suspicari licet Burgundofaram necdum cum hæc scriberentur fuisse mortuam, ac proinde extremam istius libri partem, quæ quidem in Compendiensi Exemplari deest, adjecticiam esse, quemadmodum suo loco adnotabimus.

4. Verum ne sanctæ Burgundofaræ historia magis et imperfecta videatur, hic supplenda sunt quæ de ea referuntur in Vita sancti Eustasii ad ann. 625, ubi agitur de ipsius virginis curatione, consecratione, deque Eboriacensis cœnobii conditu ac institutione, ac de Agrestii repulsa, qui Agrestius Burgundofaram adversus sancti Columbani instituta commovere tentaverat.

5. Monasterium Eboriacense seu sanctæ Faræ etiam nunc florentissimum ac celeberrimum est tum numero ac religione sanctimonialium quæ sancti Patris Benedictini regulam districtè servant, tum nomine ac opibus. Illic duplex quondam erat, sicut in Jotrensi Parthenone, monasterium, puellarum nempe ac virorum. Testis est Venerabilis Beda in lib. iii Hist., cap. 8, dum agit de ipso monasterio quod Brigense vocat. « Multi, inquit, de fratribus ejusdem monasterii qui aliis erant in ædibus, etc. » Et Jonas in eodem loco se versatum fuisse infra, cap. 2, testatur.

INCIPIT VITA.

CAPUT PRIMUM.

De cœnobio Eboriacas et de Sisetrudis obitu et carnis angelico.

1. Meminisse velim lectorem me superius (In Vita S. Columbani, num. 50, et in Vita S. Eustasii, c. 5) fuisse narraturum pollicitum de cœnobio suprame-

morato Burgundofara, quod Evoriacas vocant, quod A
ex regula beati Columbani omni intentione et devo-
tione construxerat, quanta et qualia inibi rerum
Sator ob famularum suarum hortamina dignatus est
demonstrare miracula. Cum jam duce Christo mul-
tarum puellarum secum adnatam sub regulari di-
sciplina retineret cohortem, quodam in tempore una
e subjectis, nomine Sisetrudis ^a, celleraria monaste-
rii, exitum vitæ per revelationem cognovit, quadra-
gintaque dierum spatio interjecto, quo iter pararet
admonita, mores corrigeret, vitam emendaret, et se
ut in omnibus paratam habeat imperat. Transierunt
triginta et septem dies in omni religione peracti,
jejunio et oratione cum fluenti lacrymarum vigilia-
rumque labore corpus attriverat, ut facilius venturi
itineris viam aperiret. Venerunt ergo duo juvenes B
candidi circumamicti stolis animam a corpore se-
gregantes, vacuum ferentes per aerem, ac multis
discussionibus inquisitam ad cœlos deportantes,
permistamque angelicis choris et candidatorum om-
nium insertam multitudini cohortantur lætos capere
de sæculo triumphos. Cumque jam ovans uberi ex-
sultatione inter æterna gaudia haberetur secura, et
virginum choris inserta excellenti gloria tripudians
gauderet, et ante conspectum clementis Judicis astar-
ret, jubetur denuo traduci in corpus, et tertio die
denuo redire. Ad corpus rursus revehunt imperan-
tes, ut se uberius paratam post triduum habeat, ut
quadraginta dierum circulus impleatur.

2. Reversa itaque in corpore Matrem vocavit,
omnemque famularum Dei catervam precatur ut suis C
orationibus ei solamen ferant: tres adhuc dies sibi
vitæ metam concessam fuisse testatur. Adveniente
igitur die tertia Matrem adesse postulat, suumque
exitum ut omnes expectent precatur. Astantibus
itaque omnibus vitæ exitum et corporis sospitatem
pollicentibus, nec in propatulo habere dictum testan-
tibus, illa conspicit duos juvenes superius visos ad
se venire, et si jam abire vellet, sciscitantes. At illa
ovans: Vadam, inquit, hinc, domini mei, vadam,
nec amplius in hac vita ærumnis plena detinear, sed
solvæ luci de qua redii reddar. Sciscitante ergo Ma-
tre Burgundofara quibus talia depromeret dicta:
Non, inquit, cernis viros stola indutos astare, qui
me nudius tertius ad cœlos vexerant et nunc paratos D
esse me eo itinere reducere? Miranti Matri et omni-
bus circumstantibus ultimum vale dicens, præsentem
vita privata est. Intendentibus ergo in ejus exitum
omnibus, choros angelicos omnes audiunt concinere
et dulcia modulamina per æera deferre, metuque simul
ac gaudio omnes procubere; egressaque foras cel-
lulam qua excubiæ tenebantur, quantum auris valuit
humana pertingere, voces semper angelicas aud erunt
canentes. Hanc primam hujus cœnobii exhortationem
Dominus famulabus suis voluit demonstrare, ut cæ-
teræ quæ superstites essent, omni intentione ad cul-
tum religionis aspirarent.

^a Sisetrudis soror fuit beatæ Eartogothæ virg.

CAPUT II.

De conversatione Gibitrudis et vitæ exitu.

5. Atque rursus posthæc oritur exhortatio. Quæ-
dam etenim virgo Gibitrudis nomine, genere et reli-
gione nobilis, supradictum cœnobium couversa a
sæculo petiit, quam velut munus gratum ovans mo-
nasterii Mater Burgundofara recepit. Erat enim ei
cousanguinitate proxima: quæ tanti ardoris igne
effluerat, ut in omnibus sancti Spiritus gratia in ea
videretur flagrare. Nam cum adhuc paterna detine-
retur domo, et Spiritu sancto monente se cultui re-
ligionis dicare vellet, postulat patrem matremque,
ut sibi oratorium quo suo Conditori exhiberet fame-
latum construerent. Sed cum ægre parentes ferrent,
erant enim ambo ex genere Francorum nobiles, nec
prorsus eo itinere quod ad regna perducit cœlorum
nitentur ingredi, sed fulciri magis sæcularibus
desiderabant phaleramentis, et ob hoc sobolem ma-
gis desiderabant e filia, quam sua cœlo tradere
pignora. Sed cum nullatenus puellæ animum ab hæc
intentione immutare valerent, obtemperantes ejus
votis, parvum admodum oraculum construunt. Quod
cum die noctuque puella frequentaret, cœpit contra
eam callidi hostis versutia tela jacere, aggressaque
est per bajulam impedimenta parare, ac ne ut orato-
rium frequentaret prohibere. Sed cum se angustia puella
cerneret, cœpit Conditoris clementiam querere, et
quæ [Forte, ne] sibi frequentiam orandi prohiberet,
atque lumen animæ vellet extinguere, ipsa ab æter-
no privaretur.

4. Nec morata divina pietas: mox dolore oculo-
rum percussa necessario caruit lumine, genitricique
parentum metum Arbiter clemens, patremque ejus
febris coarripuit. Qui quamvis nobilitate tumens,
tamen ex filia exemplo jam ad timorem divini cul-
tus anhelabat, postulabatque filiam ut pro genitore
Dominum oret, et si suspirati per ejus intercessio-
nem reddatur, in omnibus se post ejus voluntati
pariturum. Nec defuit fideliter poscenti salvas diu
dilata; amotoque igni febris, pristina est mox geni-
tor redditus sanitati, ac deinceps puella postulat ut
ad supradictum cœnobium venire queat. Quo cum
viam religiosam per multa annorum spatia pere-
gisset, evenit ut quodam in tempore præfata Bur-
gundofara febribus corripere, ac præsentis vitæ
nexibus crederetur dissolvi. Quæ Gibitrudis cernens
Matrem monasterii in extremo positam esse, Domi-
num flebilibus postulat vocibus, ut antiquam remi-
niscens misericordiam Matrem mori non sinat, sed
prius se recipiat ac sodales sursum cœlo recondat, sic-
que demum Matrem subsequi jubeat. Auditque vocem
post lacrymas desuper dicentem: Vade, famula
Christi, ut enim petisti obtinuisti. Illa etenim sos-
pes ^b superis adhuc jungetur, tu vero prius e carnis
vinculis dissolveris. Nec morata diu febre corripitur,
ac supremis functa horis animam reddidit. Cumque
jam suscepta ab angelis super æthera veheretur, et

^b Id est, superstibus. Vide prolog. Vitæ sancti
Columbani.

ante tribunal æterni Judicis posita candidatorum (ut A ipse post referebat) catervas conspiceret, omnemque militiam cœli ante gloriam æterni Judicis stare conspiceret, audit a throno vocem dicentem: Revertere, quia ad plene sæculum non dereliquisti. Scriptum est enim: *Date et dabitur vobis* (Luc. vi, 38), et alibi in oratione: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Matth. vi, 12). Non enim dimisisti sodalibus totum, quia tibi illatas molestias retinueris; reminiscere te adversum tres compares læsos portasse animos; nec omnino indulgentiæ medicamine vulnus ex toto illatum sanasse. Corrige ergo mores, compone animos quos tepore vel negligentia maculasti.

5. Miram dictu! rediens ac vitæ pristinæ reddita, tristibus lamentis illatam deprompsit sententiam, reatumque suum confitetur, sodalesque vocat adversum quas motos animos deportarat, veniamque poscit ne de tanta dolositate damna incurrat vitæ æternæ; sexque mensibus sanitati reddita post præsentem vixit in ævo, correptaque post febre diem exitus sui prædicit, horamque abeundi de mundo prænuntiat. Quæ ita felicem exitum peregit, ut intra cellulam qua corpus jacebat exanime, balsama crederes desudare. Quod omnium qui eo tunc ibi fuimus tempore magnum paruit miraculum. Sed et tricesimo die cum ejus commemorationem ex more ecclesiastico facere conaremur, et missarum solemnitas celebraremur, tanta fragrantia ecclesiam replevit, ut omnium unguentorum ac pigmentorum odores crederes adesse. Merito etenim rerum Sator hic sibi dicatas animas suis muneribus facit effulgere, qui ob suum amorem nullatenus voluerunt sæculum diligere vel amare.

CAPUT III.

De Herchantrudis vita et obitu.

6. Quædam etenim puella intra infantis annos detenta, a Herchantrudis nomine, parentibus nobilibus, in supradictum monasterium conversa introivit. Quo cum per multos annos vitam religiosam ageret, evenit ut justus Arbiter per præsentis corporis poenas probare vellet; tantaque tenera ætas flagella sustinuit, ut exemplum in ea Job ex poenarum immanium multitudine crederes redundare. Sed mira in juvenili ætate patientia reperiebatur, mira virtus humilitatis, mira mansuetudo, mira pietas, mira lenitas, mira charitas pollebat. Inter poenæ incendia virtus animæ manebat, inconcussa fides, immobilis bonitas, incomparabilis lacrymarum ubertas; in quantum corpus angebant poenæ illatæ, tantum animam lætificabat spes gaudiorum et exultatio vitæ æternæ. Tanta custodia Matris nutrita intra cœnobii fuit æpta, ut nullatenus inter sexuum noverit judicare naturam, æque enim marem ut feminam putabat, æque feminam ut marem. Exemplum enim erat omnibus illius conversatio, patientiæ virtus,

^a Herchantrudis, seu Ercantrudis, memoratur in Martyrol. Benedict., die 14 Maii, eodemque die in monasterio sanctæ Faræ colitur.

^b Apud Bedam et Surium legitur: « Hæc tempore

pietatis cultus, lenitatis affectus. Cumque omnibus grata esset, evenit ut contra tenorem regulæ b aliquid ageret. Cumque objurgata a præfata Matre fuisset ut admissæ noxæ culpam lueret, et quoadusque poenitentis interdictæ normam implesset se a corpore Domini privaret. Cumque illa sacri corporis privatione interdictum audisset, gravibus ictuata vulneribus flere cœpit. Erat enim in crastinum sacra solemnitas beati antistitis Martini transitus.

7. Pervigilans ergo ea nocte, et ablutionem culpæ exorans, ne tanti damni incurreret causam ut a corpore Christi sua culpa segregaretur, meruit tandem post lacrymas et uberes rugitus, ac crebra suspiria, veniabilem consolationem a Domino habere.

Vade, inquit, et in hac die reconciliari Christo, quia delictum pro quo postulasti dimissum est tibi, Matrique indicans patefacito quod dixi. Quod mane per confessionem humilem Matri patefecit, sacroque corpori reconciliata religiosam postmodum vitam peregit, ac post multorum circula temporum cum jam eam Creator omnium cœlo condere voluit, ignis febris corripuit; cumque in extremis esset ait: cito currentes unam e vobis mortuam segregate, atque a cæterarum consortio deficite, non enim dignum est ut quæ crucifixæ mundo non sibi vivunt, mortuam et a vita segregatam inter se retineant. Cumque omnes inter se conquirerent, et quidnam dicere vellet sciscitarentur, una earum confusa ac terrore percussa solo prosternitur, suamque noxam confitetur, ac in omnibus se emendaturam pollicetur. Erat enim sæculo vacans et foris sæcularem vitam desiderans, nec mortificationi omnino præbebat studium, sed tota vivebat sæculo. Posthæc Herchantrudis cum jam nox atra irruisset et pulsa luce orbem teneret, in cellula qua jacebat lumen ignis rogat extinguere. Cumque cæteræ sciscitarentur quid dicere vellet: Non videtis, inquit, quantus splendor adveniat et chorus canentium non auditis? Quærentes illæ quæ concinere audiret, illa ait: Conflamini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus, vel cætera quæ subsequuntur, hæc omnia ora concinunt. Admirantibus ergo omnibus, tam Matri quam consodalibus ultimum vale dicens emisit spiritum, ac post felicem exitum cœlo reddita, æterna promeruit gaudia possidere, et ex præsentibus poenis luera capere vitæ æternæ.

CAPUT IV.

De obitu Aunofledis et cantu angelico.

8. Alia quoque eo tempore Christi virgo nomine Aunofledis, cum extremos halitus dimitteret, et pro damno vitæ præsentis luera perciperet vitæ æternæ, lætaque a carnis nexibus separaretur, similes meruit exiens de ævo habere cantus sui exitus. Nam aperte auribus hausit quæ procul ab ejus excubiis voces prorumperent: *Asperges me hyssopo, et mundabor;*

quodam sacri corporis participationem interdictam sibi sentiens propter illusiones nocturnas, gravibus percussa doloribus flere cœpit, etc. »

*lavabis me, et super nivem dealbabor. Auditui meo A
labris gaudium et lætitiā, et exsultabunt ossa humili-
ata.*

CAPUT V.

De Orechilde adolescentula et obitu ejus.

9. Cumque rerum Repertor majestatis suæ orna-
mentūm justas per animas ac munere innocentie
plehās per sanctorum voces accumulare non desinit,
videlicet ut tenovandi hortaminis religionis accrescat
supplementum, evenit ut supradicto in cœnobio
quædam adolescentula, nomine Demechildis [*In ti-
tulo, Orechildis*], cum genitrice converteretur: mul-
tisquē diebus supradicto in cœnobio peractis, geni-
tricem tentator aggressus est, ut cœptum carpendi
iter ad cœlestia regna præpediret. Sed quod genitrix
imbecillitate abacta fragilitatis obtemperabat, versa
vice ob malorum coacervationem adolescentis filie
corruptio^a dissiparet. Cumque jam per multa tem-
porum curricula mens adolescentie annis dedita
uberēs fructus redderet Conditori, quodam die vidit
ecclps̄ apertos et æternum rerum Satorem aspectibus
contemplata æque cœlestis charitatis lumine intuita
audite meruit: Veni ad nos, et corporis nexibus
absoluta æternam suscipe claritatem. Quod cum hæ
quæ adereat mirarentur quid rei gestæ veritas fia-
heret, vel quod intendentes ad cœlum oculi aspice-
rent, nec omnino palpobris mœventibus quid oculi
contemplarentur inspicerent, ait se sursum vocari,
et a præsentis vitæ nexibus absolvi, erat enim dies
Sabbati.

10. Hivescente ergo In crastinum die Dominico,
febre correpta, adolescentula supremum expectabat
exitum. Videns anxia genitrix intumbentem unicæ
prolis exitum, inter singultus ac gemitus filiam po-
scit, ut si valeat impetrare, superis reddatur; aut si
subæ vitæ metām suppleat, se citō de hac vita post
se ducat, nec posse se post ejus vivere exitum. Ad
hæc illa: Carnalibus, inquit, hæc crebro deprecans
desideriis stimularis; ego tamen si valero tuis ob-
secrationibus favens, post digna pœnitentiæ medi-
camenta, post me te, Christo favente, attraham.
Nec mora, in extremis horis posita, monasterii Ma-
trēm postulat. Cumque festina Mater ad egressuram
de mundo animam extremos honores dependere ad-
venisset, ut conspicit eam puella, ovans gratulatur,
ac ei omnibusque valedicens genitricem commendat,
inter quæ postulat ut silentium habeant. Cumque
omnes facto silentio expectabant animæ egressum,
illa ait: Date locūm, Creator meus ad me venit,
Salvator meus ad me properat, imperatque Matri
ut Dominicam orationem Symbolumque dicere ju-
varet, quia ipsa trementibus labiis immobili affamine
exprimere verba nequiret. Quibus peractis nimia
sacritate ac illustratione cellula renitente animam
ovans reddidit Creatori. Nec mora genitrix corripi-
tur, quadragintaque dierum spatio corpore flagella-

tur, ac impleto quadraginta dierum circulo primum
terribilibus dæmonum aspectibus territa est, deinde
Largitoris ope consolata veniant se intercessu filie
meruisse fatetur, animamque deinceps carnis nexi-
bus solutam cœlo reddidit. Quippe datur intelligi ut
quæ suis meritis non valuit sæculi evadere ruinas,
interventu filie meruit pœnitendo in parvo spatio
per pœnas illatas salvari.

CAPUT VI.

*De Domna et duabus adolescentulis et radio micante
in ore viso.*

11. Si ea quæ ad perfectum vel augmentum facta
sunt perfectorum, vel etiam ad emendationem delin-
quentium inserimus, nequaquam nos non neces-
sarias res quispiam judicet compilare. Nulli quippe
dubium est quod aliorum damna plerosque monendo
ad capienda lucra vigilantiores reddant. Quadam
etenim die Dominica cum missarum solemnia sæpe-
fata Burgundofara cum famularum collegio exspe-
ctaret, et jam sacri corporis communionem partici-
parentur; quædam ex iis nomine Domna, cum jam
corpus Domini accepisset, ac sanguinem libasset, et
sacro choro inserta cum compatibus caneret: Hæ
sacrum corpus Domini et Salvatoris sanguinem su-
mite vobis in vitam æternam; in ore ejus globus
ignis candido fulgore rutilans micabat. Sed cum a
nulla astante ignis illustratio perspiceretur, dux
infantulæ cominus astantes quas innocentia immacu-
lata reddebat, conspicantur radios ab ore supradic-
tæ inter cantus modulamina eximio fulgore micare:
nec prorsus silere scientes, dicere mirantes cœpe-
runt: Aspiciate, aspiciate rutilantem globum ab ore
Domnæ micare. Quod cum Mater audiret, incre-
pando imperat silere ne vanitatis noxa (sicut post
actum est) ejus cor fuscaret, per cujus os affluens
gratia lumen reddebat æmœnum. Sed fragilitate cor-
rupta cœpit post Spiritus sancti lucra elationis vel
superbiæ stimulos amare, contumaciæ crimen incur-
rere, arrogantia supercilium præferre, ita ut Matrem
contemneret, sodales despiceret et omnium monita
sperneret. Nec mora, febre correpta ac in extremum
deducta, nec sic studuit emendare. Hæc vero quæ
viderant, una earum nomine Ansitrudis, dolore ca-
pitis, alia febre correpta, atque ad extremum deduc-
tæ supremum expectant exitum. Cumque jam ad-
descent sodalium cohortes, et ad psallendi officium in
eorum exitu se præpararent, cœpit una earum inau-
dita auribus humanis ac dulcia modulamina pio ore
canere, orare Conditorem miris sermonibus, inau-
ditis precibus, ineffabilibus sacramentis, odorque
simul cellulam replens miræ suavitatis. Eratque hora
diei bona, qua odor cellulam repleverat. Balsami
odor fragrabat e pectore, sicque per totam superve-
nientem noctem, sic per subsequentem diem usque
ad aliam horam novam, ut odoris suavitas et cantus
modulamina perseverarent. Deinde Matrem canere

^a Legendum forte, *dissipabat*. Corrigendus ergo
Bedæ et Surii textus his verbis expressus: *maturum*

*coacervationem adolescentis filie cor dissipavit, quod
sequentibus repugnat.*

præcant, æque abituras prædicant, amissæque deinde A de vestro collegio migraverunt ad cœlos? Quærentesque illæ si agnoscerat, increpanti voce ad unam earum Ansiradem nomine loquitur: Vel tu, inquit, non agnoscis sororem tuam Ansidem, quæ dudum ad cœlos migravit, candidatarum choris insertam? Hæc ergo dicens anima a carne elapsa est; qua egressa, cantus angelicus mox est in aere auditus. Nam quædam eorum longius a cellula qua corpus jacebat exanimè fuerant progressæ, audiunt angelorum cœtus per æra resultantis atque cauentes; ex quo cantu compererunt Wilsindam carnis nexibus solutam; eurrentesque repererunt membra functa, atque sonorum cœtum exsequiarum officia impleentem; agnoscuntque psallentium cœtum quæ per auras audierant concrepare, ejus supplementum fuisse B exsequiarum.

CAPUT VII.

De Wilsinda et prophetia ejus, et cantu angelico.

12. Atque deinceps hortamina hujus gloriæ supradictæ cenobio adorta sunt, ut per apparitionem pietatis divinæ uberius amarentur lucra vite æternæ. Quædam etenim ex genere Saxonum Wilsinda nomine, in eorum monasterio est conversa. Quo cum per multos annos vitam religiosam egisset, quadam die dum in hortum intra monasterii septa laboraret, cum sodalibus locata est: Cito a nobis quæ in hac area excolimus una litura est; et ideo paratas esse debere, ne negligentia tepiditatis pariatur damna vite æternæ. Cumque illæ quærent quæ esset, nequaquam promovere voluit, nec morata diu corporis infirmitate correpta est. Quæ cum diversis anxietatibus ageretur, cepit læta ad cœlum vultus referre, et ignotas sibi dudum Scripturarum paginas enarrare, exorsaque a principio libros Moysi per ordinem recitare, Evangelique vitalia sacramenta ac apostolica post veterum documenta narrare, omnesque deinceps Scripturas ex ordine memorare, simulque dicere se se quæ superatiles remaneant aristiciæ subdant, cito ex eorum adversariis domium ultionem daturum, sibi que promissam esse hæc consolationem daturam. Erat enim adversarius monasterii, Ega nomine, vir in sæculo sublimis, cui Dagobertus moriens filium Clodoveum cum regno commendaverat. Is ergo adversabatur supradictæ cenobio, terminosque violabat*, omnemque familiam ejus circummanentem quacunque poterat occasione persequabatur. Sed non diu ceptæ pertinaciæ politus est voto; nam mox post promissam ultionem percussus interiit. Cœpitque deinde orationes, ac deprecationes quæque sacerdotum officia deprecant, dulci modulamine capere. Quæ cum vehementer mirarentur quæ astabant, unam ex astantibus allocuta est: Ejice, inquit, furas, ejice, jacta quisquillas. Cumque aliæ conquirent quid dicere vellet, sit: Non aspicias quantis sordibus mentem habeat occupatam et cœnosam, nec omnino per confessionem pectoris sui aream purgare studuit, quam in sæculo adhuc posita priusquam huc clauderetur, omni spurcicia maculavit? Percussa metu, verecundia correpta, et a lumine Spiritus sancti deprehensa cui talia dicebantur, solo prosternitur, celatque vitia Matri per confessionem prodit, cepitque post hæc quæ vite exitum expectabat rogare, ut spatio facto locum venientibus darent. Quod cum obtemperarent, hilari vultu, capiteque inclinato dicit: Benedicite, dominæ meæ, benedicite, dominæ meæ. Inquirentesque quæ astabant quibus salutem præmitteret, respondit: Non cepistis sorores vestras quæ

CAPUT VIII.

De Leudeberta et visione Petri apostoli.

13. Post has rursus uberius Bonitas munerum suorum congerit supplementa, aliamque virginem Leudebertam nomine, monitis salubribus ac cœlestis prosapiæ documentis munire non distulit. Nam cum sanctam in eodem cenobio per aliqua temporum spatia vitam ageret, per soporem eam Deus admonere non distulit, ut ad vite exitum paratorem se efficeret: siebatque ei vox cum sopor membra laxasset, ut se a supradictæ Matris monitis nullatenus deviare, quia cito a superis segregatura esset. Nec distulit diu promissi muneris Largitor benignus donum accumulare, corripuitque ægritudine, ac in propatulo ad supremum exitum perduxit. Quo cum jam ad extremos tam Mater quam sodales rependere astarent honores, subito post longum silentium vocem promit ac dicit: Qua hora, gloriose apostolorum princeps Petre, vis ut eamus? Quod cum aliæ quid ageret nosse vellent, illa inquit: Non videtis patronum vestrum apostolorum principem inter vos stare, et me de hac vita ducere velle? Vix hæc dicere licuit, lætos omnes circumexpectant vultus, extremosque dimisit halitus, superasque linquens auras, ad æterna gaudia est provecta. Nam ideo rerum Sator post longa silentia in hanc vocem flebilem promovere linguam permisit, ut alias ad ejus vite exempla provocaret, et tantas munerum copias B superis demonstraret, quibus ab hac luce in suo timore vel amore migrantes ditare non desinit.

CAPUT IX.

De delinquentium corruptione et damnatione fugitivorum.

14. Effugerat contra hanc plebem Christi nequitia diabolice fraudis; et dum pollere virtutibus conceret, aggressus est tentationibus maculare quædam ex his quas nova conversatio rudes reddebat, a cæterarum continentia nisus evellere, ac septa Monasterii violare tentare; præcipitavitque exitibilem vitam sæculi desiderare, ac canino more relicta vi-

* Id criminis Ega homini pio perperam imponi censet Adrianus Valesius, in *Rer. Franc. lib. xx*, pag. 158.

scerum patrimonia denuo sumere velle. Cumque jam per opacas umbras silentiaque fascæ noctis ad immane perficiendum consilium aspirarent, et septa monasterii per repagula scilicet transilire conarentur, subito a medio dormitorii massa ignis in modum modii egressa totam domum perlustravit atque illuminavit, ac post in tres divisa globos per ostiorum meatus cum magno tonitruum fragore progressa est. Totidem etenim ostita domus habebat, per quos suos ignis globos preferret. Qui tonitruum fragor et dormientes excitavit, et egredientes monasterii septa corripuit, et cum jam vallum pedes aliquæ earum traierissent, et tanto fragore perterritæ intra septa vellent referre, velut plumbo aggravatos nequaquam valebant reducere, quia diabolus qua valebat arte studebat aggravare, quas divina correptio nequaquam sinebat perire. Confusæ ergo culpas agnoscunt, Matricem reversæ per confessionem produunt.

15. Aggressus deinceps alias duas antiquus anguis, quas noviores ac multo imbecilliores conversatio reddebat, tentare compulit, primum ne confessionem veram nequaquam ab ore promerent. Erat enim consuetudinis monasterii, ut ter in die per confessionem unaquæque earum mentem purgaret, et qualemcunque rugam mens fragilitate attraxisset, pia proditio ablueret. In hanc ergo labem mentes supradictarum peculiarium diaboli jacula demerserant, ut nulla confessio vera ab ore prodiret, seu quæ in hoc sæculo commiserant, seu quæ quotidiana fragilitas attraherat, vel in cogitatione, vel in sermone, vel in opere, ne vera confessio per penitentiam medicamenta rursus redderet sospitati. Cumque Ithifer anguis paulatim corda obdurando virus infudisset, et sibi deceptas sua nequitia mentes parere comperisset, aggressus est ut quadam nocte extra septa monasterii progressæ fugam arriperent, et ad propria remeare vellent. Cumque per densam noctem abirent, nec prorsus pro densitate caliginis viam tenere quivissent, astitit ad lævam diabolus, ac lumen in modum lucernæ arte qua valuit assimilavit, monstravitque viam ad sæculi reducem ac tergiversationi vires advexit. Cumque ad locum pervenissent destinatum, subsequentibus inquisitoribus nullis obstantibus ad præfatam cœnobium rugata fronte redeunt.

16. Quo cum redissent, actoque scrutamine quæ causa discedendi coegisset, respondent se fore telis stimulas diaboli, et mentes nequaquam habere posse directas. Quæ diu dum ab omni congregatione objurgarentur, et nequaquam cunctarum proficeret correptio, divina ultione ambæ percussæ meritis luere didicere pœnas. Cumque anxia Mater monasterii sæpepræfata quæreret, quæ pœnæ occasio foret, et nullatenus veritatem exprimere valeret, hortatur iterato ut inter supremas horas per con-

fessionem facinus pandant. Cumque obdurato corde nihil remedii capere vellent, inter flagella clamare cœperunt: Sustinete paululum, sustinete, nec prorsus expectantes urgete. Cumque aliæ inquirerent a quibus sustineri rogarent, aiunt: Non aspicitis turbas Æthiopum adventantium, quæ nos rapere et abducere volunt? Cumque hæc quæ aderant terribile dictum mirarentur, audiunt fragorem supra cellulam et tegumenta personantia, ostiumque cellulæ patefactum vi, ita ut nigrescentes umbras astare cernebant, et voces crebro eas clamantes per nomina audirent, ita ut vix quæ aderant signo crucis armatæ ad pallendi officium detentæ valeant astare. Tanti doloris atque mœroris eventu Mater urget, ut per confessionem pandant vitia, et sacri corporis communionem roborentur. At illæ audita sacri corporis mentione, garrere dentibus ac fremere cœperunt et stridentes dicere: Cras, eras; et interim supradictam vocem repetere: Expectate, expectate, sustinete paululum, sustinete. Inter quas voces extremum halitum dimiserunt.

17. Quas cum in collegio exterarum nequaquam Mater monasterii sepelire ratum duceret, segregatim humandas in extremum sepeliendas foris jubet: supra quarum tumulos globus ignis in modum clypei intra triennium sæpe apparuit, præsertim Quadragesimæ diebus usque ad adventum sancti Paschæ vel etiam vigilia Natalis Domini ferventior apparebat, simulque voces tumultuantis turbæ multæ personabant. Inter quas duæ ululantes erumpebant, velut in tormentis resonare solebat: Væ mihi! væ mihi! væ mihi! Cernens itaque Mater monasterii justam sententiam a justo Judice super injustas animas illatam, manifestius damnatarum sententiam est aggressa comperiri; accedensque ad tumulum, experimento quærit si cadavera quamvis putredine corrupta in sepulcro maneant. Jamque mensis ex quo functa corpora condita erant præterierat, et ecce reperit interius sepulcrum igne exustum, nec quidquam terræ residui superesse cadaveris præter favillas vestium. Mansit itaque per triennium illatæ sententiæ severitas, ut terror damnatarum timorem præberet sodalium remanentium, essetque correptio viventium pœna illata mortuarum; et ex negligentia vel tepore imo duritia mentis pereuntium, salus ex religione ac vigoris studio propinquaret superstitum.

CAPUT X.

De obitu Landbergæ et cantu angelico.

18. Interposito deinde temporum spatio rursus consolationis solamina prodierunt. Nam quædam virgo, nomine Landbergæ, cum jam extremas præsentis vitæ expectaret amittere horas, omnique anxietatum mole vallata, validis ictuata dolorum

detegunt ad concilium et remedium obtinendum. Sanctus Columbanus, in Pœnitent., cap. 4: « Detur confessio ante mensam, ante introitum lectulorum, vel cuiuscunque fuerit facite dare. » Qui tamen, cap. 29, culpam « sacerdoti fatendam » præscribit.

* Non sacramentalem, siquidem ea Matri seu abbatissæ fœbat, sed spirituales, qua ex Patrum præscripto monachi « cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa per humilem confessionem » (ut sanctus Pater Benedictus in regulæ cap. 7 loquitur) Patri spirituali revelant ac

similibus tantummodo exitus vitæ expectabat sola **A** men. Cumque jam adesset vocatio per silentem noctem, et omnes quæ ægram excubare curabant sopore depressæ somnum carpebant, una tantummodo ægritudine fessa nomine Gernomeda inibi inter sodales pervigil remanserat. Cumque ergo, ut diximus, extremos expectaret exitus, nubes densa atque rutilo quodammodo fulgore permista stratum operuit, simulque voces canentium audita: atque exsultantium: *Cantemus Domino, gloriose enim glorificatus est.* Ut ergo audivit Gernomeda canentium personare voces, cœpit anxia excitare sodales. Sed cum nullo modo quanquam excitare potuisset, attentius finem rei expectavit, qua paulatim nubem ab strato sublevari, simulque animam a corpore abduci vidit. Cumque jam in altum nubes elevata fuisset, et ejus aures **B** canentium voces non audirent, tum demum ægra sodales excitare valuit, ac ut correptæ debitos cantus persolverent monuit; ipsaque per septem deluceps dies gravibus febrium ictuata correptionibus, octavo die vitam finivit.

CAPUT XI.

De affluentia olei et aquæ commutatione.

19. Posthæc igitur bonitatis ac muneris institutor rursus pietatis suæ munera largiri non distulit. Nam quædam puella nomine Bliithildis intra adolescentiæ annos in supradicto cœnobio est conversa. Quæ cum diu regularis disciplinæ habentis confecta immobili desiderio cœlestia præmia desideraret, evenit ut justus Arbiter justam animam justitiæ copia plenam **C** cœlis condere vellet. Cumque jam in extremis posita lumen posceret noctium per successiones coram se accendi, et sacræ lectionis præconia ante se legi, una earum quæ assistebant vas quoddam oleo lymphaque repleset, omnes sopor oppressit: sicque noctis meta trjecta, absque sodalium solamine ægra noctem peregit. Ruenti ergo diei crepusculo cum matutinas laudes Domino cecinissent, intuita lucernam quam oleo lymphaque oppleverat in lacte commutatam, querit experimentum utrum hoc quispiam sodalium commutasset. Illæ inquirunt: An nescis quia hic lac non fuerit? Tunc ægra ait: Nequaquam hoc lac oræ vestram animam consumite, ac inquirere sinite. Cumque illæ attentius cognoscere vellent, Matrem vocant, reique causam indicant. Illa itaque ut diligentius cognosceret, oleum a lacte separare jubet. Cumque segregassent oleum a lacte et nihil super specie lactis remansisset, cœpit oleum denuo crescere et uberius a vase manare. Tunc demum hæc quæ æstabant Dei virtutem cognovere, quod studio omni collegerunt et de industria sacrario condiderunt. Testes sunt hujus rei Burgundofara, pontifexque Meldensis urbis, et Waldeburtus abbas Luxoviensis cœnobii. Nam et ægræ quædam quæ de eodem oleo sunt attractæ, pristinæ sunt sanitati redditæ; Bliithildis vero omni jucunditate repleta felicem præstolabatur exitum. Quæ cum cœlo animam reddidisset,

* Surio hoc labore; forsan, hoc lacte.

tanta suavitas odoris cellulam replevit, acsi balsama inibi crederes desudare. Quid hoc fuerit ut hanc creaturam aquæ in lactis speciem verteret, vel oleum fluendo multiplicare juberet, nisi quia miseratio divina aliis ostendere voluit qualiter supradicta nocte divina clementia ægram visitavit? Et dum illa sodalibus noluit indicare quid vidisset, virtutis suæ omnipotens visitationis vestigium reliquit.

CAPUT XII.

De bestia in transgressione cibi visa.

20. Dum magnarum rerum ob boni meriti religionique studium collatarum miracula non omisimos tradere posteritati, simulque quæ ad terrorem duræ et ignavæ menti profuisse comperimus lutimare curamus. Quædam etenim puella nobilis genere ad supradictum cœnobium regularis disciplinæ colla submittere venit, sed bonæ vitæ intentam ac religionis formam aggressus anguis, denuo per transgressionis vitium de paradiso evellere excitavit. Gulæ aviditatem ac esuriam furtivo cibo aggressa est satiare: quod facinus per spatia temporum non deprehensa patravit, nec prorsus alicui ex sodalibus patefactum est. Cumque ergo diu gulæ aviditas animam macularet, dedit justus Arbiter justam sententiam super injustam animam, corripuit gravissimum facinus pœna graviore, ac super fessos artus excitavit odium liciti cibi, nec valebat turbata mens aliud quidquam quam furfures frondesque et herbarum agrestium misturam edere. Cumque jam per dies multos hæc ultio super animam **C** transgressione decoctam maneret, etsi hora refectionis supradictum cibum adduci postulare, vidit speciem apri magni secum comedere, et more cœnosæ suis cibis gruonio ventilare. At illa pavefacta interrogavit quæ esset. Respondit bestia: An nescis quia ego sum? cibos quos usque modo per transgressionem comedisti, tecum ego comedi, et amodo scias per anni circuitum hunc cibum habebis. Permansit ergo cibus per vertentis anni metam, nec prorsus aliud edebat quam furfures frondesque arborum aut herbarum agrestium, et facis quæ ex cervisiæ reliquiis projicitur. Quid enim fuerit ut diaboli voce fragilis mens miseræ transgressionis conscia objurgaretur, nisi quia præsentium pœnarum immanitas non sineret animam postmodum cruciatibus damnari, et divina **D** pietas voluit per eum impropria consentientis depromere, per quem fuerat transgressio propagata; et hunc habere judicem, cujus suasionibus malis diu decepta obtemperaverat, ut post pœnas illatas cognosceret non diabolo sed Creatori debere creaturam obedire.

CAPUT XIII.

(Quæ sequuntur desumpta ex tomo II Bedæ et Surio desunt, in ms. Coud. Compend., in quo superioribus continenter subjicitur Vita sancti Bertulfi abbatis Bobiensis. Certe Jonas ubique dum de Burgundofara loquitur eam uti viventem semper designare videtur: « Testes sunt, inquit cap. 11, hujus rei Burgundofara; » quo nomine simpliciter, nullo addito, nisi forte Matris, eam ubique appellat, ut verisimile videatur ea quæ sequuntur subdititia esse.)

21. Similiter alia puella nomine Baractrudis cum

Benedictinam significari, quæ nihil de hujusmodi recantum habet, dicere nemo audebit. Præterea de iudeum rebus diversissima utrobique, scilicet in Fructuosi et Benedicti regulis, sancuntur; quod per singularia demonstrare capita facillimum esset. Ex quibus omnibus hucusque adductis contrarium potius ei sententiæ, quam Benedictini recentiores propugnant de Fructuosi monachatu, colligere debemus. Quod similiter de his dicimus qui ad Augustinianum ordinem referunt (a). Sed jam ad opera.

Præcipuum hæc regula est sæpius laudata, quam fecisse eum monachis in Complutensi, seu Compluticensi, monasterio a se susceptis indicare id videtur, quod quadragesimam quamdam pro festivitate sanctorum Justi et Pastoris, quibus hocce dictum fuit monasterium, indixerit (Cap. 18 prioris partis). Divisa hæc est in duas partes, quarum posterior specialim dicitur *Regula monastica communis*, in Editione quam regularum Codicis a sancto Benedicto Anianeusi abbate collecti e Romana Vitalis Mascardi officina anno 1661 Lucas Holstenius vir clarissimus exire fecit (b). Qui titulus ex illis quæ adducta nuper sunt, ex capite sexto hujus partis verbis, *placuit sanctæ communi regulæ*, comprobari videtur. Meruardum tamen (Præfat. 2 ad Concord. regul.), alteri et alteri Fructuoso priorem et posteriorem regulam tribuere scimus quam utique mentem instillasse ei

hasterii sancta Patrum precedentium sancsit auctoritas uno in cenobio Christo nos precedente habuimus. et quicquid pro salutem animarum nostrarum adiuvari. docere. arguere. increpare. impetrare. excommunicare. vel emendare volueris. humili corde. intentâ mente. desiderio ardente. divina gratia opitulante inexcusabiliter. domino fâbente adimplebimus. Quod si aliquis ex nobis contra regulam et tuum preceptum murmurans. susurrans. contumax. inobediens. vel calumniator fuerit. tunc habes potestatem omnes in unum congregare. et lectam quoram omnibus regulam publicum probare. et flagellare. vel excommunicare secundum intuitu culpe. unusquisque nostrum reatu suo conuinctus suscipiat. Si quis sane ex nobis. quod valde execratur regula. vel omnis scriptura. aliquis occulte consilium cum parentibus. germanis. filiis. cognatis vel propinquis adprehenderit sine consilio abbati vel sanctæ communi regulæ. habeas potestatem in nos in unumquenque qui hoc temptabit per sex menses indutum tecum rasum aut cilicio discintus et discalcatus in solo pane et aqua in cella obscura opus exerceat excommunicatus. Quod si aliquis ex nobis ista prona sua voluntate noluerit agere poenitentiam. extensus nudo corpore septuaginta et dua flagella quoram omnibus accipiat. et deposita veste monasterii indutus aliquod scisum laycale captans. decans in tenebras nocte cum confusione et nota a cenobio excommunicatus euellatur. Promittimus etiam deo et tibi patri nostro sabarico abbati. ut si ex nobis aliquis. sine benedictionem de fratres aut tuo imperio per vitium ad aliqua loca ad habitandum transire uoluerit habeatis potestatem incautam eius persequi uoluptatem qui hoc temptaverit. et compræhensum ad regulæ censum reducere! et si aliquis eum defendere voluerit aut presbyter aut monachus aut quilibet layci. et uestram munitionem. aut ita ulterius apud se eum retinere voluerit. communicatio illius irrita sit a diabolo. et participatio illius cum iuda traditore sit in inferno! Et in presenti seculo excommunicatus permaneat ab omni cætu christianorum qui hoc fecerit! Certe si quod credi nefas est! tu dominus quod deus fieri non patitur. si aliquis ex nobis iniuste. aut superbe. aut iracunde. aut certe uanum diligere et akerum liboris odio contemere. unum imperare et alterum adolare blanditiæ excusare! tunc et nos habeamus potestatem non superbe non iracunde per unumquenque decania preposito nostro querimonia inferre! et prepositus

A videtur Pseudo-Maximi locus ad annum Christi 559 (Bivar. Edit. p. 512) constituentis «Constantina in agro Bracarenensi sanctum quemdam Fructuosum Benedictinum abbatem, sancti Romani discipulum.» Sed quidquid de hoc antiquiore Fructuoso et Romano ejus magistro, in Hispaniis diem suum obeunte, cujus alibi meminit idem Pseudo-Maximus (Ad an. 568, n. 13, p. 495, 510), ab eoque Menardus, non omnino tamen rei sive auctoris fidei certus, habuit, commenta sunt vanissimi capitis, quæ et in Codice Estepano. seu fragmento, quod ad calcem excudemus, Dextri, Maximi, et Luitprandi primordiali illo desiderantur, et iis quæ de sancto Romano in Gallis abbate Gregorius Turonensis (De Vita Patr. c. 1) æqualis ejus in viri ejusdem sancti Vita, qui uno ante sanctum Benedictum sæculo vixit, ut Martyrologi omnes (28 Febr.) referunt, contraria sunt.

Pro omnibus ad sis, lector ingenue et veritatis amans, Codefridi Henschenii commentarium prævium ad sancti Romani Jurensis abbatis Acta die 28 Februarii. et confer con Bivarii ad Maximum, Tamaii, Cardosique in Martyrologiis Hispano et Lusitano, aliorumque hujus sectæ hominum, quorum idola Dexter, Maximus alique sculpei sunt historici, rationibus, conciliationibus, tergiversationibus, hæsitacionibus, in Romani historia, futilitatis et vani-

tibi domno nostro pedes deobsculare et nostra humiliter querella sugerere. et tu nos patienter lubeas abscultare et communi regulæ constituere cerbice humiliare et corripere et emendare. Quod si corripere te minime uolueris. tunc habeamus et nos potestatem de altera monasteria abbates de conlatione nostra inuitare. et quoram eos te corripias. et tu nobis accepta regula perficias. et nos tibi discipuli subditis et adoptivi filii humiles ouedientes in omnibus recognoscas. et Christo sine macula nos offeras. Amen. Hæc sunt nomina qui manus suas subscriptione vel signum in hoc pactum fecerunt.

C Subscribunt autem huic pacto bini supra octoginta, in quibus «Alostus presbyter; Manuel Confessor; Sarra. . . [F., Saracenus] presbyter; . . . mundius presbyter et confessor; Bretus diaconus; Recesindus abba; Fundilani subdiaconus; » reliqui monachi atque inter eos: « Leobitii monacha; Luziana monacha; Eras monacha; » et paulo inferius: « Theodildi manu mea monacha; alia Theodildi manu mea monacha; Maria manu mea monacha; Froils manu mea monacha; Euaeza manu mea monacha; Sontrildi manu mea monacha; Adosinda cum filia mea Fñe. maria ubi nos trademus cum omne nostra facultate monache. »

Uidetur autem hoc pactum e communi Fructuosi regula, cujus bis meminit, descendere. Certe in eo sunt plurima tum ad monasticam ejus ævi in Hispania disciplinam spectantia, tum ad monasteriorum collationes, abbatumque seu præpositorum iisdem hierarchiam, et maxime ad prima vagieutis tunc Hispani sermonis crepundia, quæ non facile alibi inuenias. Quis autem hic Sabaricus fuerit? Dicam verbo. Ex monacho et abbate, Dumiensis primum præsul, eaque sede a Mauris diruta ad Minduniensem Ecclesiam translatus, quam rexit ab anno 907 ad 922 ejus nominis Secundus. Fuit etiam sancti Rudesindi episcopi postea Minduniensis institutor; exstatque ejus memoria in epigrammate consecrationis ecclesiæ sancti Petri Montensis apud cl. Florezium, t. XVI, pag. 132, et fusior t. XVIII, a pag. 70.

(a) Ant. a Purificatione, in Chronol. monastica Ulyssippone edita 1642.

(b) Ms. exstat pluribus in locis. Codicem monasterii de Carracedo Cisterc. ord. Morales vidit. Alterum sancti Petri de Asanza Sandovalius; alterum Nucalensis monasterii Bivarius, ut refert ipse ad Maximum, pag. 531.

tatis plenis, quo luto hærere oportet eos qui, quamvis alias docti ac probi sint, horum pseudonominum

Conspargunt aras, adolentque altaria dous (a).

Fragmentum quoque exstat quoddam *De diversitate culparum super regulam sancti Benedicti*, quod in nonnullis libris mss. Fructuoso ascribi solet. Indignum tamen id Fructuoso esse Mabillonius rei auctor faletur.

Paulo Emeritensi diacono acceptam referre nos debere quorundam carminum sancti Fructuosi notitiam apud Moralem legimus (*Lib. xii, c. 36, fol. 51*), duorum scilicet epigrammatum in laudem Narbonensis episcopi cui Petro nomen, regisque Sisenandi, et cujusdam diaconi (b).

Exstare quoque ait in Complutensis majoris collegii libro ms. epistolam ad Reccesvinthum regem (c) scriptam, qua precati eum videtur ut cum quibusdam nocentibus clementer se habeat, in quo ejusdem temporis res agi videtur, quam concilii octavi Toletani Patres toto secundo capite satis prolixo expedire sunt conati. Edita fuit epistola hæc a D. Laurentio Ramirez de Prado in Luitprandi operum collectione Antwerpæ ex officina Plantiniana Balthasaris Moreti, anno 1640, sed tanquam ex collectione Juliani sanctæ Justæ Toletanæ archipresbyteri quarundam veterum præsulum epistolarum (d). Julianus nempe nostræ ætatis, eas quas in mss. Codicibus, quorum copiam habuit, lectu dignas existimavit, in unum a se coactas, Juliano illi antiquo, si vere aliquis fuit, supposuit (e).

At quam impudenter idem Pseudo-Julianus, præfractæ audaciæ bipes, nostri Fructuosi historiam suis sædare fabulis ausus fuit! Pertinent hæc ex portento Adversariorum ejus opere, quingentesimus decimus cum duobus sequentibus numeris, in quibus hoc in primis falsum est (*Advers. 310*), Conantium episcopum, sub quo ut in ejus refertur Vita Fructuosus aliquæ tempore vixit, (f) non Palentinum fuisse illum cujus sanctus Hildephonsus meminit episcopum; sed Agaliensem Toleti abbatem, ex quo ad ejusdem urbis sedem ascendit. Conantium, fautor, aliquem, alias Venantium, inter Adelphium et Aurasiu, Toletanum episcopum habet Loaisæ catalogus, largeque (g) pseudo-historici ficulnei huic nomini favent. Sed cum sanctus Hildephonsus disertissimis verbis Aurasiu post Adelphium referat (*De Script. eccles., c. 5*) huic Ecclesiæ datum episcopum fuisse, non est cur ei fidem derogemus. Et cuiquam alii credas Conantio tributum fuisse viri sanctissimi elogium ab auctore Vitæ sancti Fructuosi

(a) Regulæ sancti Fructuosi, hujus meminerunt Egbertus Eboracensis archiepiscopus, Burchardus Wormatiensis, Benedictusque Anianensis abbas, locis ab Henschenio adductis in præfatione ad Vitam sancti Fructuosi 16 Aprilis.

(b) Habentur bina hæc epigrammata in Codice *ἀνεπιγράφοι* Regiæ bibliothecæ Matritensis, e quo e Antonio XV Hisp. Sacr., p. 152 seq., cl. Florezius intulit.

(c) Penes nos habemus ex Codice Gothico olim Ecclesiæ Ovetensis, nunc autem bibliothecæ Toletanæ. Quam in collectione nostra τῶν Ἀνεκδότων. (quamvis a Ramirezio luce donatam) cultiorem ac emendatorem iterum forsitan loci publicæ committimus. CARD. DE AGUIRRE.

(d) Exstat item in Codice Escorialensi sæculi x, Digramm., et plut. 1, n. 14, sub hac rubrica: *Epistola domni Fructuosi a domno Reccasindo rege directa pro culpatos quos retinebatur de tempore domni Scindani* (id est Scindasvinthi, ut τὸ *winth* Gothica dialecto quasi appendix et cauda sit nomen Scinda et Recces). Incipit: *Versor ne sæp: singularendo gloriæ vestræ, etc.*

(e) Apud cl. Hisp. sacr. continuatorem, t. XXX,

quam Palentino episcopo, (h) quem elogio suo Hildephonsus commendavit? Accedit vicinitas Bergidensis territorii, unde se Fructuosus ad Conantii episcopi disciplinam proripuit, longe major cum Palentina, quam cum Toletana urbe.

Nodum quoque plusquam Gordium continet, non quidem ficulneo scindendum gladio, Fructuosum anno 607 fuisse monachum sub Conantio moacho Agaliensi Toletano (i) præsule; qui Conantius (si revera fuit aliquis Toleti hujus nominis præsul) anno 600, juxta Maximum, Adelphio successerit, eodemque anno, aut sequenti, sive, ut plurimum, tertio, juxta Julianum (*In Chron., num. 315*) martyr in Gallia Narbonensi factus, locum Aurasiu vacuum reliquerit. Falsissimum quoque est Reccesvinthum regem dedisse multa Complutensi monasterio, ac si hujus fuerit privilegium quod de Compludo vocant, anno 640 indutum, et non Cindasvinthi, de quo Morales, lib. xii, cap. 26, exstatque apud Tamaium die 16 Aprilis (*Pag. 677*). Deinde, num. 511, Pseudo-Julianus Sisenandi tempore floruisse refert episcopum Bracarensium sanctum Petrum, postea Narbonensem, ad annum 646 mortuum; quod factum celebrare ait epigrammate quodam Latine sanctum Fructuosum nostrum. Hocce carmen illud est de quo nos supra.

Sed Petrum illum Narbonensem episcopum a Fructuoso celebratum, Bracarensium antea episcopum, floruisse Sisenandi tempore, merum somnium est. Nam vel floruit Sisenandi tempore adhuc Bracarensis, vel Narbonensis, jam episcopus. Narbonensem si dixeris, opponam Selvam hujus sedis antistitem alio post Isidorum Hispalensem loco sedisse, quatuorque alios metropolitanos præcessisse in concilio Toletano iv, quod habitum fuit anno tertio Sisenandi regis: quam proœdix prærogativam ex antiquiori ordinatione provenientem, incredibile est tricenari recentiore, hoc est, ejusdem Sisenandi, episcopum consequi potuisse. Aliter enim non potuit quatuor aliis antistare, quam si quatuor illi intra sic breve temporis intervallum omnes metropolitæ ordinati fuissent. Si autem Bracarensium adhuc episcopum sub Sisenando vixisse credideris, admitto nihil contrarium ex ejusdem concilii ordine subscriptionum paulo ante considerata insurgere; nam quod in eo Julianus Bracarensis episcopus interfuerit, duosque alios metropolitanos, Justum Toletanum et Audacem Tarraconensem post se habuerit, non omnino evincit Julianum veterem jam tunc fuisse Bracaræ episcopum, neque intra idem Sisenandi triennium tam ipsum quam Petrum a Fructuoso decantatum præesse Bracaræ haud potuisse. Ex sancto Hildephonsi

pag. 383, exstat *Fructuosi presbyteri epistola ad Braulionem*, hoc initio: *Scripturæ sacræ, etc.* Videtur autem Fructuosi nostri esse atque in Bergidensi monasterio scripta: « Supplex (inquit) suggere ut pro mercede tua de Collationibus Casiani illumines monasteria ista; » et paulo inferius: « Nos longe positos et Occidentis tenebrosa plaga depressos non despiciatis, etc. » Consonat Braulionis responsum in quo legitur, p. 387: « Felix tu (Fructuose) qui hujus mundi contemnens negotia prælegisti ois sancta... Felix illa eremus et vasta solitudo, que dudum tantum ferarum conscia, nunc monachorum per te congregatorum laudes Deo præcinctum habitaculis est referta, etc. »

(f) Quamvis hoc credat Mabillonius, in notis ad sancti Fructuosi Vitam.

(g) Maximus., ad an. 600, n. 1; Julian, in Chron., n. 312.

(h) Ita censuere Morales, l. xii, c. 35; Loaisæ ad conc. Tol. x, p. 504; Acuña, Hist. de los Obispos de Braga, part. 1, c. 86; Sandoval, in Fundationibus, fol. 16; Bivar., ad Max., p. 705.

(i) Uti dicitur in eodem (*Advers. 510*).

defonso enim certum est (*De Script. eccles. c. 8*) A Justum Toletanum trium annorum duntaxat episcopum, ejusdem regis Sisenandi tempore, novendecimque ante eum diebus obiisse; et consequenter sub eodem rege, qui tres annos et undecim menses regno præfuit, creatum fuisse. Quo cum bene stat Justo Toletano antiquiorem vel paucis diebus Julianum Bracarensem, tertio Sisenandi anno, fuisse; atque in Petri sub ejusdem Sisenandi principia florentis locum succedere potuisse.

Attamen inde, ne in præceps sese dent, statim pedem revocare debent Pseudo-Juliani defensores. Fateri enim his necessarium erit Petrum ex episcopo Bracarensi Sisenandi tempore translatum fuisse ad Narbonensem Ecclesiam: quod præterquam quod Bracarense male habebit, sanctissimumque, qualis

audit, episcopum parum deceat nulla spe majoris fructus æqualem pro æquali commutare sedem, impossibile factu est; cum concilii IV Toletani tempore Narbonensem Selva habuerit vetus antistes, Julianusque Bracarensem, et adhuc Petrus in vivis fuerit. Vixit enim, eodem Pseudo-Juliano teste, usque ad 646. Quonam ergo abiit Petrus, cum sub annum 634 aut circiter, et Sisenandi initia, locum fecit in Bracarensi Ecclesia Juliano? Nam plena tunc temporis erat Narbonensis cui jam diu præfuerat, præfuitque etiam usque ad 638 annum quo sexto concilio Toletano interfuit Selva. His salebris cum se extricaverint, Achillem eorum nonnihil habebimus. Et jam satia multa. Sed tanti constare solet ea quæ antiquitatis specimine sese veuditant fide quam forte invenerunt exauctorare.

SANCTI FRUCTUOSI

BRACARENSIS EPISCOPI

REGULA MONACHORUM.

[Ex Brochie, Cod. Regularum.]

MONITUM IN REGULAM SEQUEMTEM.

Duas regulas monasticas scripsit sanctus Fructuosus, regio Gothorum sanguine ortus, et ab adolescentia vitæ monasticæ cultor, primo Complutensis abbas, deinde episcopus Dumiensis, ac tandem Bracarensis archiepiscopus, multorum monasteriorum Pater et conditor. Primam regulam ex sancti Benedicti disciplina desumptam pro monachis suis Complutensibus conscripsit; secundam pro hominibus cujusvis status et conditionis. Prior ergo sancti Fructuosi regula longe ante initium episcopatum scripta erat in usum Complutensium monachorum, quibus primum monasterium condidit, continetque xxv capita; circa capitulum tamen numerum in impressis aliquod discrimen invenitur, quam in mss. Codicibus, prout vir doctissimus Mabillonius notavit in suis *Annalibus Benedictinis*, tom. I, lib. XIII, et alibi, ubi hujus regulæ convenientiam cum regula sancti Benedicti describit, quod vix ovum ovo sit similis; cum sanctus Fructuosus passim sancti Benedicti sententias et institutiones, imo non raro ipsis verba in suas regulas transferat. Secunda regula xx capitula continens, quæ et communis dicitur, ab altera adeo diversa est, ut cl. Menardus existimet illam non composuisse sanctum Fructuosum jam anno 670 defunctum; sed nunquam non laudandus Mabillonius contrarium probat, et argumenta incontestabilia adducit in suis observationibus præviis ad hujus sancti episcopi Vitam inter Acta sanctorum ordin. sancti Benedicti reperiendam. Et quidem hæc regula communis a sancto Fructuoso conscripta videtur post adeptum episcopatum, ad auferendum intolerabilem abusum jam aliquo tempore apud Hispanos grassantem, quando nimirum, nullo habito sexus discrimine, conjugati simul cum uxoribus, liberis ac servis, domicilia sibi in modum monasterii componebant, suis cupiditatibus inservientes, atque luxuriam, avaritiam et superbiam excolentes, nulli regulæ monasticæ stricti, nec alicui præposito vel abbati regulari subjecti; quem enim suum abbatem appellabant, illi non adeo parebant, quam voluntates suas approbant. Id vero vitæ rusticæ genus ideo multi laici elegerunt, ut hoc pacto a publicis curis et tributis exi-

B merentur, utpote sub quadam specie monasticæ professionis viventes. Contra hunc abusum surrexerunt concilii Ilerdensis Patres, qui in canone tertio decernunt ut nullus laicus vel ecclesiasticus capellam vel ecclesiam ab illis ædificatam auderet in speciem vel formam monasterii erigere, nisi congregatio ibidem collecta viveret secundum regulam monasticam ab episcopo approbatam, et juxta leges diocesanas. Nullus autem hunc abusum gravius insectatus est quam sanctus Fructuosus, prout ex exordio hujus regulæ communis omnino constat, ubi talia conventicula non monasteria, sed animarum perditionem appellat, etc. Et, ut huic malo obviam iret, pro illis hominibus vere ad Christum conversis hanc suam secundam regulam condidit, binis reliquis amplius temperatam, atque utriusque sexus indrmitibus magis accommodatam, ita ut novum monasticæ vitæ genus introduxisse videatur. Nam, juxta hanc regulam, in monasteria admittebat senes et anus, conjugatos etiam utriusque sexus cum liberis suis septimum annum ætatis egressis; ita tamen, ut viri cum filiis seorsim degerent in monasteriis a sequiori sexu separatis; quemadmodum et feminæ cum suis filiabus vivere debebant a viris separatæ; ita ut quilibet sexus habuerit suos distinctos superiores, viri abbatem, feminæ abbatissam, sive quoscunque alios superiores a regula præscriptos. Denique sanctus Fructuosus in omnibus suis regulis professionem, quam vocamus monachorum, appellat pactum, quo initiandi promittebant se omnia cœnobii sui instituta observaturos, neque unquam ab ejus restrictione vel tantisper recessuros. Hujus pacti specimen etiam in regula sancti Isidori invenit Mabillonius, quod et ex Codice vetustissimo Lirinensi desumptum suis *Annalibus Benedictinis* inseruit tomo I, lib. XII, pag. 363. Sed longe prolixius est pactum sancti Fructuosi hic ad calcem hujus regulæ communis appositum, incipiens a quadam professione fidei emittenda circa mysterium sanctissimæ Trinitatis, quam faciendam publice existimavit recte piissimus episcopus, ob latecentem forsam adhuc hæresin Arianam apud Hispanos.